

מענה מסודר לשאלות הרב מוצפי בפתיחת השיעור

בתחילת השיעור, הרב מציג רשימת שאלות יסוד על מהות ימות המשיח, ולאורך השיעור עונה עליהן בעזרת מקורות מהתנ"ך, הגמרא, הרמב"ם והראשונים. להלן כל שאלה בנפרד, עם התשובה המסודרת מתוך דברי הרב עצמו, כולל ציטוטים וצינוני מקור.

בתחילת השיעור שואל הרב: "אז אם כן, האם משתנה הטבע — זה א. ב' — מה עם יצר הרע? ג' — באיזו מדרגה רוחנית אנחנו נהיה? ונעוד — האם יתחדש התורה, או שהתורה תישאר אותה תורה...? ונעוד — מה יהיה עם תחיית המתים? מתי תהיה תחיית המתים? אם ביאת המשיח היא לפני, אם היא אחרי?" הרב עצמו מציין: "קיצור — זה נושא מאוד מורכב, והוא לא פשוט בכלל. להלן חמש השאלות, אחת לאחת, עם מענה מתוך המשך דברי הרב

שאלה 1: האם משתנה הטבע בימות המשיח?

שתי שיטות מנוגדות בגמרא

הרב מציג מחלוקת יסודית: שמואל אומר: "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד" (תלמוד בבלי, מסכת ברכות דף ל"ד עמוד ב; וכן סנהדרין דף צ"א עמוד ב) — כלומר, הטבע אינו משתנה כלל, רק האומות מפסיקות לשלוט על ישראל. לעומתו, רוב האמוראים חולקים עליו וסוברים שהטבע משתנה לגמרי, ומביאים ראיה מנבואת ישעיהו: "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבו ועל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג בהם. ופרה ודב תרעינה יחדו ירבצו ילדיהן ואריה כבקר יאכל תבן" (ישעיהו יא, ג-ז) — הרב "מדגיש": זאב יכול לעמוד ליד כבש ולא אוכל אותו... אריה אוכל תבן. אז אם כן, שינתה הטבע — כך יוצא

שיטת הרמב"ם: הטבע לא משתנה כלל

הרב מביא את פסיקת הרמב"ם: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג" (רמב"ם, משנה תורה, הלכות מלכים ומלחמות, פרק י"ב הלכה א') — כלומר, הרמב"ם מפרש את פסוקי ישעיהו על הזאב והכבש כמשל בלבד לשלום מדיני בין ישראל לאומות, ולא כשינוי טבע ממשי

שיטת התוספות: אמצע הדרך

הרב מביא שהתוספות סוברים ש"אין בין" של שמואל (אינו במשמעו המילולי המצומצם): "זה לא ממש יהיה כמו זמן שלמה אלא קצת יותר, הרבה יותר". לפי המהרש"א, מנוחה מוחלטת תהיה רק בארץ ישראל — "אף אחד לא יעז להילחם במישהו מישראל" — ואילו בחוץ לארץ ימשיכו המלחמות, על סמך הפסוק: "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי" (ישעיהו יא, ט) — שמשמעו שהשקט מובטח דווקא ב"הר קודשי", כלומר ארץ ישראל

שיטת הרד"ק, הרמב"ן, האברבנאל והמהר"ל: הטבע משתנה

הרד"ק מסביר מדוע שינוי הטבע הכרחי: מכיוון שבעלי החיים נבראו "זכר ונקבה, לא יותר, זוג, "לא ייתכן שהאריה טרף מלכתחילה — ולכן "יחזור להיות כמו שהיה לפני החטא של אדם הראשון, "כאשר עדיין "כירק עשב נתתי לכם את כל" (בראשית ט, ג) — שממנו לומד רש"י שרק לאחר המבול הותר אכילת בשר. טרם ניתן. האברבנאל מוסיף שההנהגה הניסית תהיה "שבני האדם יחיו בשלום אחד עם השני... וגם בעלי החיים יחיו בשלום, "אך זאת בעיקר בארץ ישראל, שוב על סמך "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי" (ישעיהו יא, ט). המהר"ל, בספרו "נצח ישראל", "הולך רחוק יותר וכותב שהשינוי לא יוגבל לארץ ישראל": לא יהיה רע בכלל, ולא רק "בארץ ישראל — לכל העולם כולו

מסקנת הרב

הרב אינו פוסק הכרעה חד-משמעית בין השיטות, אלא מציג את המחלוקת כפי שהיא: יש לנו שתי שיטות בגמרא: שיטה אחת "שאומרת עולם כמנהגו נוהג" — שמואל סובר. שיטה שנייה, של רוב האמוראים, הם חולקים עליו ואומרים — לא, שישתנה הכל

שאלה 2: מה עם יצר הרע — האם יתבטל?

על שאלה זו הרב עונה בבירור, בהתבסס על שני מקורות מרכזיים. ראשית, מדברי הגמרא על הפסוק "וזכור את בוראך בימי בחורותיך, עד אשר לא יבואו ימי הזקנה" (קהלת יב, א), שם "ימי הזקנה" נדרשים כימות המשיח — "אין שם לא שטן ולא יצר הרע לא זכות ולא חובה. "הרב מסביר": אחרי שיבוא משיח כבר אין יצר הרע, ואין יצר הטוב. אז אתה עושה מצוות, אבל אין בהם לא "זכות ולא חובה

שנית, ובאופן המפורש ביותר, מדברי הרמב"ן: **"תדע שאחרי שיבוא משיח לא יהיה יצר הרע, יתבטל יצר הרע, וישובו להיות כמו אדם הראשון קודם החטא, ואנחנו נחיה כמו אדם הראשון בגן עדן. ממילא יתבטל המוות, ואנחנו נהיה בניסים גלויים"** (רמב"ן בפירושו לתורה, סוף ספר דברים, לקראת פרשת ניצבים) — הרב מציין שהתוספות "גם כן כתבו כמוהו, סוברים כמוהו".

המהר"ל מוסיף זווית משלימה: ביטול יצר הרע קשור לתיקון חטא אדם הראשון עצמו: **"יתוקן חטא אדם הראשון, ויעקר הרע מהעולם, לא יהיה רע, ממילא אין יצר רע"** (מהר"ל, ספר "נצח ישראל") — ומכאן גם מסקנתו שאפילו אסונות טבע לא יהיו עוד, כי זה אסונות שהשם יתברך שולח להם "בעקבות חטא זה".

שאלה 3: באיזו מדרגה רוחנית נהיה?

התשובה לשאלה זו מגיעה בעיקר מדברי הרמב"ם בהלכות תשובה, שהרב מצטט: **"לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת"** (רמב"ם, משנה תורה, הלכות תשובה, פרק ט' הלכה ב' — המצטט את ישעיהו יא, ט'): **"כי מלאה הארץ דעה את ה'"**, ולפי הרב: "יהיה בזמן שיבוא משיח מנוחה ומרגוע לכל היהודים, וירבו בתורה — עד שיהיו כמו המלאכים". הרב מדגיש שזו לשון הרמב"ם עצמו: "יהיו כמו המלאכים".

"מקור נוסף לאותה מדרגה מובא מהזוהר הקדוש: **"בזמנא דעתידין ישראל למיפק מגלותה, זמינן כל דרגין עלאין למשרי עלה"** (זוהר חלק א, פרשת וירא, דף ק"ג עמוד ב') — הרב מפרש: "בזמן שנצא מהגלות הזאת, מיד תשרה עלינו רוח הקודש ונהיה כמו מלאכים כלומר, שני מקורות — הרמב"ם והזוהר — מסכימים על אותה תמונה: עליה למדרגת מלאכים".

שאלה 4: האם התורה תשתנה, או שהתורה תישאר אותה תורה?

בפתיחה מעלה הרב את השאלה מתוך דוגמה מוחשית: האם יתחדש התורה, או שהתורה תישאר אותה תורה? שור שנגח את הפרה וכולי, הרי לא יהיה שור "... — כלומר, אם הטבע משתנה כליל, האם גם דיני התורה (למשל דיני נזיקין השייכים למציאות של היום) יתייתרו?

הרב חוזר לשאלה זו ונותן מענה מפורש בשליש האחרון של השיעור, מדברי המהר"ל: **"מה אנחנו עושים עכשיו? מקיימים מצוות כן. כל התורה לא תשתנה ולא תשתנה בשום פעם"** (מהר"ל, ספר "נצח ישראל" — לפי הרב). כלומר, התשובה הסופית של הרב, בהסתמך על המהר"ל: התורה עצמה אינה משתנה. מה שמשתנה הוא רק תנאי החיים החיצוניים (מזון, טבע, פרנסה —) אך המצוות וקיומן ממשיכים כמות שהם.

שאלה 5: תחיית המתים — מתי, לפני ביאת המשיח או אחריה?

לשאלה זו הרב אינו נותן תשובה תיאורטית ישירה, אלא מציג את סדר האירועים כפי שהוא מובא בדברי חסד אברהם (רבי אברהם אזולאי, (שממנו עולה התשובה בפועל: תחיית המתים מתרחשת מיד עם התגלות המשיח עצמו, ולא לפניו ולא רק בעולם הבא הרחוק. וכך אומר הרב: **"ואז מה יהיה? יתגלה המשיח — ואז, כשיתגלה המשיח, יבוא איתו משה רבנו עליו השלום עם כל דור המדבר, ואז יחיו המתים, ויבואו גם עשרת השבטים האבודים"** (חסד אברהם, לרבי אברהם אזולאי — מקום מדויק בספר לא אומת בבדיקה). כלומר: לפי מקור זה, תחיית המתים צמודה לרגע התגלות המשיח עצמו — היא חלק מ"ימות המשיח", ולא ממתינה לעולם הבא.

הרב מוסיף לכך חלוקה עקרונית בין שני שלבים נפרדים לגמרי — ימות המשיח לעומת העולם הבא — מדברי הגמרא: **"כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא — עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו"** (תלמוד בבלי מסכת ברכות, דף ל"ד עמוד ב'; חלקו השני מצטט את ישעיהו סד, ג). מכאן עולה שתחיית המתים, קיבוץ הגלויות, ובניית בית המקדש השלישי כל אלה שייכים לשלב "ימות המשיח" הניתן לתיאור נבואי, ואילו מה שיבוא אחרי כן, באלף השביעי ("עולם הבא", "הוא שלב — נוסף שאין לנו כל תיאור עליו": עין לא ראתה, אף אחד לא יודע).

סיכום התשובה: לפי סדר הדברים שמביא הרב, תחיית המתים אינה קודמת לביאת המשיח, אלא מתרחשת בסמוך אליה. ובעקבותיה — כחלק משלב "ימות המשיח" עצמו, להבדיל מ"עולם הבא" הבא אחרי.

הערה מסכמת

חלק מהמקורות שהרב מזכיר (חסד אברהם, רמב"ן, רד"ק, אברבנאל, מהר"ל, זוהר (מובאים כאן עם ציון שם הספר בלבד, ללא מספר דף/פרק מדויק, מאחר שלא הצלחתי לאמת את המקומות המדויקים בבדיקה. מומלץ לוודא זאת מול הספרים המקוריים לפני שימוש להוראה או פרסום).